

Dr. sc. Davor Brđanović, profesor mentor

Glazbena škola u Varaždinu, Hrvatska

PREGLEDNI RAD / REVIEW ARTICLE

UDK 78:<001.2:37.014>

GLAZBENO OBRAZOVANJE I OBRAZOVANJE GLAZBOM – NEISKORIŠTENI OBRAZOVNI POTENCIJAL

Nacrtak

Obrazovne potencijale glazbe - glazbeni, koji se ostvaruje glazbenom aktivnošću te neglazbeni, koji se ostvaruje u područjima povezanim s određenom glazbenom aktivnošću i njezinom društvenom namjenom - potrebno je u školi prepoznati, razumjeti i koristiti. Gardnerova teorija višestrukih inteligencija ukazuje na stalnu dinamičnu interakciju glazbene i ostalih čovjekovih inteligencija. Glazbena znanja i vještine pomažu kod različitih mentalnih konstrukcija, organizacija i prezentacija jer mnoge od njih imaju ekvivalent u glazbenim strukturama. Zato je glazbeni razvoj važan. Buduće bi promjene hrvatskog obrazovnog sustava trebale ponuditi različite kvalitetne, ravnopravno dostupne sadržaje, među kojima i glazbene, te omogućiti izbor - sukladno društvenim potrebama, sposobnostima i sklonostima učenika.

Ključne riječi: dječji razvoj putem glazbe, glazbene kompetencije, glazbeno obrazovanje, promjena obrazovne paradigme, višestruke inteligencije.

Uvod

„... svaka muzika, svaka organiziranost zvukova je sredstvo za stvaranje i učvršćivanje zajednice, ukupnosti; ona je veza vlasti s podanicima, dakle, još općenitije - atribut vlasti ma kakva vlast bila...“

Attali (1983, str. 27)

Potreba za glazbom i glazbenim iskustvom duboko je utkana u čovjekovu prirodu (Brđanović, 2015a) te je glazba tijekom povijesti, u sadašnjem vremenu - a sasvim izvjesno će to biti i u budućnosti - neodvojivi dio ljudske svakodnevice (Brđanović, 2013) i nezaobilazan društveni fenomen.

Promatra li se odnos glazbe i društva u različitim povijesnim razdobljima, može se uočiti njihova povezanost, u kojoj je glazba „odraz specifičnosti vremena u kojem je nastala“ (Brđanović, 2013, str. 94). Ona je svojevrsna preslika aktualnih društvenih odnosa, dok joj je s druge strane „oduvijek bio svojstven i princip najave vremena koje dolazi“ (Attali, 1983, str. 24). Zato pri pokušaju razumijevanja nekog društva i smjera kojim ono ide, promatranje njegove glazbe - posebnosti zvukova, umjetnosti i svečanosti, omogućava puno bolji uvid u trenutna društvena kretanja, kao i predviđanje onih budućih, od različitih statističkih podataka i analiza (Attali, 1983).

Dakle, iz glazbenih događanja, procesa i alata moguće je iščitati karakteristike vremena kojem pripadaju. Tako, primjerice, za koncerte umjetničke glazbe u godinama neposredno nakon Drugog svjetskog rata Berković (2013, str. 73) kaže: „Ne znam što današnjoj omladini znače koncerti, ali mi smo ih doživljavali kao nešto silno uzbudljivo i sasvim izuzetno. Jer u ono vrijeme bili smo isto tako gladni umjetnosti kao i kruha...“. No, opisujući glazbu kasnih sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća iz njegovog pera izlaze riječi u kojima više nema radosnog umjetničkog iščekivanja i zanosa: „U našem vremenu glazba se sasvim izopćila kroz opačinu čovjeka, ispraznila kroz njegovu otuđenost, a kroz njegovu nekomunikativnost - obesmislila“ (Berković, 2013, str. 108). Očigledno, umjetnički i društveni optimizam jednog razdoblja, koji je unatoč skromnim materijalnim prilikama postojao, zamijenila je spoznaja o novom vremenu, materijalno bogatijem, ali duhovno osiromašenom, apsurdnom i kaotičnom.

Na istom je tragu i Attalijev (1983) stav o današnjem društvu kao industrijskom društvu repetitivne ponude i proizvodnje potražnje u kojem je uslijed prevladavajućeg kapitalističkog načina razmišljanja i isključive usmjerenosti na profit i glazba postala potrošna roba. Premda se s ovom konstatacijom valja složiti, to ipak - na sreću - sasvim sigurno nije jedino obilježje i uloga glazbe.

Riječ *musica* (Aristotel, 1992, op. prev., str. 333) još u antičkoj Grčkoj ima široko značenje. U grčkoj mitologiji to je umjetnost Muza, boginja zaštitnica umjetnosti. Pojam označava umjetnost, ljubav prema znanosti i umjetnosti te također pjevanje i sviranje - dakle, glazbu. Riječi muzika i glazba danas se uglavnom koriste kao sinonimi. Radi jednostavnosti i bolje razumljivosti, i u ovom se tekstu ti pojmovi koriste kao istoznačnice za područje ljudske aktivnosti - pjevanje, sviranje, komponiranje - čiji je osnovni izraz zvuk.

Još je Sokrat, u Platonovim *Dijalogima*, raspravljao o glazbi, odnosno muzici, i njezinom odgojnom potencijalu. Neke je vrste muzike smatrao lošim i štetnim, a neke je zagovarao kao korisne i odgojne (Donà, 2008). Prihvaćajući to Platon također dijeli muziku na kvalitetnu - koja razvija hrabrost i umjerenost, preferirajući pjevanje uz pratnju lire u dorskom ili frigijskom modusu, te nekvalitetnu - koja se izvodi na aulosu i potiče pretjerivanje, agresivnost i putenost - dionizijsko u muzici (Platon, 2004). Za razliku od njih, treći veliki grčki filozof Aristotel smatra kako ipak nema muzike koja bi se mogla okarakterizirati kao apsolutno loša ako omogućava uživanje i dokolicu (Donà, 2008) i ako se koristi primjereno uzrastu i naravi slušatelja (Aristotel, 1992).

Bez obzira na spomenute različitosti u pogledima na pojedine muzičke vrste i njihovu društvenu ulogu, muzika je u antičkoj Grčkoj očito imala značajno mjesto u odgoju mladih (Brđanović, 2013). Platon (2004, str. 146) smatra da kvalitetna muzika razvija osobu „kojoj je ćud zaista dobro i lijepo uređena“. Aristotel (1992, str. 251) pak naglašava kako država „treba pokloniti najveću pozornost odgoju mladeži“ postavljajući tri odrednice odgoja - „sredinu, ono što je moguće i ono koje dolikuje“ (Aristotel, 1992, str. 269). Muzikom se treba baviti zbog njezine odgojne prirode - ona razvija vrline, svakodnevicu čini kvalitetnijom i sadržajnijom, pomaže intelektualnom i duhovnom sazrijevanju, omogućava ugodno dokoličarenje te priprema za život dostojan slobodnog građanina.

Iako je od vremena grčkih filozofa do današnjih dana o mogućnostima glazbe u obrazovanju¹ napisano i izrečeno mnogo, neprijeporni obrazovni potencijal glazbe još uvijek se ne koristi u dovoljnoj mjeri, a njezino mjesto u školskom sustavu i dalje je - pomalo začudno - predmet rasprava. Objašnjenje za nevoljkost davanja veće uloge glazbi u suvremenoj školi po svemu sudeći - a tu se treba prisjetiti i ranije navedenih teza Attalija (1983) i Berkovića (2013) - nalazi se u prevladavajućim vrijednostima gdje su duh, spoznaja i ideja u takvoj školi, kao i u ostatku društva, u drugom planu te se cijene samo ako su u funkciji materijalnog.

---

¹Kada se u tekstu koristi termin *obrazovanje*, on podrazumijeva odgoj i obrazovanje koji se ostvaruju u školi.

Na tragu prethodnih radova, koji ukazuju na nedovoljnu zastupljenost kvalitetno osmišljenih glazbenih sadržaja u hrvatskom obrazovnom sustavu (Brđanović, 2013; Brđanović, 2015a; Brđanović, 2015b; Brđanović, 2016a; Brđanović, 2016b), ovaj autorov članak novi je poticaj raspravi o potrebi prepoznavanja, razumijevanja i korištenja obrazovnih mogućnosti glazbe, pogotovo u osnovnoj školi.

Polazeći od spoznaje (Brđanović, 2016a) da treba razlikovati dvije vrste obrazovnih potencijala glazbe: glazbeni, koji se ostvaruje kao neposredan rezultat same glazbene aktivnosti, te neglazbeni, tj. posredni, koji se, uslijed multidisciplinarnе prirode glazbe ostvaruje u različitim neglazbenim područjima povezanim s određenom glazbenom aktivnošću i njezinom društvenom namjenom - uz pojašnjenje činjenice da glazba i bavljenje glazbom može imati važnu ulogu u dječjem razvoju - namjera je ovog rada i ukazati na neke modele njezine kvalitetne primjene u svakodnevnoj pedagoškoj praksi.

Također, oslanjajući se na teoriju višestrukih inteligencija Howarda Gardnera, članak apostrofira važnost glazbenog razvoja učenika s obzirom na stalnu dinamičnu interakciju glazbene inteligencije (sposobnosti) s ostalim čovjekovim inteligencijama (sposobnostima).

Glazba i obrazovni sustav

Razmatrajući prevladavajuće loše stanje općeg glazbenog obrazovanja u Velikoj Britaniji, Fell (2015) ističe nekoliko problema: predtercijarno obrazovanje ne pruža kvalitetno glazbeno obrazovanje jer ne omogućava praktična glazbena iskustva i ne potiče dječje zanimanje za glazbu te bavljenje glazbom; umjetnički predmeti u školama smatraju se lakšom izbornom opcijom; poduka koja priprema za studij glazbe uglavnom je privatna, što je povezano s velikim troškovima; organizirani programi za djecu slabijeg ekonomskog položaja poput (*El*) *Sisteme Scotland*, iako daju dobre rezultate, ograničenog su obuhvata.

Treba upozoriti i na obrazovni paradoks vidljiv u različitom pristupu prema predmetima u školi na koji, prenoseći u svom članku riječi violinistice Nicole Benedetti, ukazuje Fell (2015). Na odobravanje i želje učenika kod „važnijih“ nastavnih predmeta, primjerice matematike ili jezika, uopće se ne pomišlja - oni su važni sami po sebi i učenik im se treba prilagoditi zbog „višeg“ cilja i buduće „koristi“, što on još ne može razumjeti. S druge strane, u pristupu „manje važnim“ (odnosno nevažnim) nastavnim predmetima poput umjetničkih, među kojima je i glazba - odobravanje učenika uzima se u obzir. Jer, smatra se, djeci treba omogućiti učenje putem glazbe koja im se sviđa, koju vole i koja im je bliska. U suprotnom bi izgledalo kao da se djecu tjera na nešto što ne žele učiniti, a to u suvremenoj pedagogiji nije prihvatljivo. Dakle, matematičke nepoznanice i (ne)jednadžbe su u redu, ali glazbene nisu. Ovo se proturječe, osim u britanskom, može

naći u većini obrazovnih sustava zapadnog tipa. Tako postavljene vrijednosti, kao dio skrivenog kurikulumu, pokazuju učenicima koji su predmeti u školi važni, što oni s vremenom prepoznaju i prihvaćaju kao „samorazumljivu, neupitnu, općekulturnu, trajnu činjenicu“ (Pavičić Vukičević, 2013, str. 119), a time istovremeno nastava usmjerena na učenika, umjesto predmet, ostaje samo teorijska pretpostavka.

Razlika u odnosu prema školskim predmetima manifestira se i kod provođenja reformi, za što su dobar primjer reforme američkog obrazovnog sustava potaknute uočenim zaostajanjem za Sovjetskim Savezom krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća. Financijska sredstva za moderniziranje kurikulumu i postizanje obrazovnih ishoda usklađenih s aktualnim društvenim težnjama u predmetima iz područja prirodnih znanosti i matematike u tim su reformama bila značajno veća od sredstava namijenjenih predmetima umjetničkog područja (Eisner, 2002) - nerazmjerno njihovom značaju za optimalan dječji razvoj.

Podjelu na važnije i manje važne obrazovne sadržaje moguće je prepoznati i u hrvatskom školskom sustavu (Matoš, 2011), u kojem umjetnički sadržaji, osim naravno u umjetničkim školama, također pripadaju kategoriji „nevažno“. Kao jedan od pokazatelja da je takva podjela živa i u društvu može se uzeti broj dobivenih primjedbi na predložene nacionalne kurikulumu dokumente tijekom javne rasprave² sa zainteresiranom javnošću o pojedinim područjima cjelovite kurikulumu reforme hrvatskog predtercijarnog obrazovnog sustava (Središnji državni portal, 2016), koja je - bez obzira na povremene zastoje - u tijeku. Valja naglasiti kako se ovdje ne ulazi u sadržaj i smislenost tih primjedbi, nego je fokus isključivo na njihovoj frekvenciji s obzirom na vrstu obrazovanja na koju se odnose. Pretpostavka je kako je veći interes javnosti, a time i veći broj primjedbi, usmjeren na područja koja se smatraju važnim i obrnuto. Premda se čini kako je ukupan broj svih primjedbi na prijedloge nacionalnih kurikulumu dokumenata malen u odnosu na njihovu namjenu i značenje, s druge bi se strane moglo pomisliti i da je razlog tome izrazita kvaliteta predloženog materijala. Kako god bilo, broj pristiglih primjedbi na prijedloge nacionalnih kurikulumu, krovnih kurikulumu dokumenata, raspoređen je na sljedeći način:

- prijedlog Nacionalnog kurikulumu za gimnazijsko obrazovanje - 73 primjedbe
- prijedlog Okvira nacionalnog kurikulumu (krovni kurikulumu dokument) - 51 primjedba

---

² Javna rasprava, tzv. savjetovanje sa zainteresiranom javnošću, odvija se u Republici Hrvatskoj putem javnog internetskog servisa - Središnjeg državnog portala, podportal e-Savjetovanja, na kojem se mogu registrirati svi koji žele aktivno sudjelovati u raspravi u postupcima donošenja zakona te drugih propisa i akata.

- prijedlog Nacionalnog kurikulumu za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje - 38 primjedbi
- prijedlog Nacionalnog kurikulumu za strukovno obrazovanje - 5 primjedbi
- prijedlog Nacionalnog kurikulumu za umjetničko obrazovanje - 3 primjedbe
- prijedlog izmjena i dopuna Nacionalnog kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja - 0 (nula) primjedbi

(Središnji državni portal, 2016).

Ovakva frekvencija primjedbi - nakon dodatne usporedbe njihovog broja i broja upisanih učenika³, što je otklonilo pretpostavku mogućeg postojanja većeg interesa javnosti za određeni dokument uslijed većeg broja djece u pojedinoj vrsti obrazovanja - i skromno zanimanje za Umjetnički kurikulum podržavaju zaključak o javnoj percepciji umjetničkog obrazovanja kao nevažnog.

Osim toga, među problemima koji utječu na kvalitetu glazbeno-obrazovnih sadržaja u hrvatskim školama treba još izdvojiti nedostatnu glazbenu kompetenciju učitelja i nastavnika glazbe (Rojko, 2009), kao i premali broj sati obavezne nastave glazbe - samo 1 sat tjedno - i u osnovnim (Brđanović, 2015b) i u srednjim školama koje takvu nastavu imaju u svom programu. Zato razvoj složenijih, a često i jednostavnijih glazbenih kompetencija, u najvećem broju škola nije moguće ostvariti. Glazbene škole, kulturno umjetnička društva i privatna poduka, mjesta koja nude visoku razinu glazbene pouke, dostupni su samo manjem dijelu učeničke populacije - bilo zbog malog kapaciteta bilo zbog troškova koje iziskuju (Brđanović, 2015b; Brđanović, 2016a).

Takvo je stanje - ako se ocijeni kao nezadovoljavajuće, što ono zasigurno jest - odraz nerazumijevanja uloge i mogućnosti glazbe u dječjem razvoju, kako kod ranije spomenute javnosti tako i kod nositelja obrazovne politike u Hrvatskoj.

Glazbeno obrazovanje

Što je glazbeno obrazovanje? Je li to upoznavanje glazbe slušanjem, učenje teorijskih i povijesnih glazbenih sadržaja ili razvoj sposobnosti izvođenja glazbe učenjem sviranja instrumenta? Kratak odgovor glasilo bi - sve spomenuto. Međutim, odgovor na pitanje kakvo obrazovanje dovodi do razvoja kompetencija koje neku osobu čine

---

³Na početku pedagoške 2016. godine u neki oblik predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj bilo je uključeno 134 573 djece (Državni zavod za statistiku, 2016a). Ukupna populacija osnovnoškolaca upisanih u šk. god. 2015./2016. brojala je 320 017 učenika, od kojih je oko 5,5% (17 551) upisano i u osnovne glazbene i plesne škole (Državni zavod za statistiku, 2016b). Od ukupne populacije hrvatskih srednjoškolaca u školskoj 2015./2016. god. (170 661 učenika), u gimnazije je upisano 30,4% (51 927), u strukovne 65,6% (111 991), u umjetničke 3,1% (5218) te u škole za učenike s posebnim potrebama 0,9% (1525) učenika (Državni zavod za statistiku, 2016c).

glazbeno obrazovanom ipak je nešto zahtjevniji. Naime, o objektivnim i mjerljivim kriterijima takve obrazovanosti nema suglasja ni među glazbenicima (Rojko, 2012), a postojanje velikog broja različitih vrsta i razina glazbene kompetencije (Gardner, 2010) čini dodatnu poteškoću.

Kod promišljanja glazbenog obrazovanja neophodno je na početku definirati što se uopće podrazumijeva pod pojmom glazba jer je tek tada moguće postaviti i glazbene obrazovne ciljeve. Pregled različitih definicija⁴ glazbe koji daje Eggebrecht (Dahlhaus i Eggebrecht, 2009, str. 16-17) pri tome je od značajne pomoći:

- „Glazba je znanost pravilnog odmjeravanja.“ (Sv. Aurelije Augustin, IV./V. st.)
- „Glazba je nauk koji govori o brojevima.“ (Flavije Magno Aurelije Kasiodor, VI. st.)
- „Glazba je vještina koja pomoću osjećaja i razuma točno odmjerava razlike između visokih i dubokih tonova.“ (Anicije Manlije Severin Boetije, V./VI. st.)
- „Glazba je skriveno vježbanje aritmetike duha koji nije ni svjestan da broji.“ (Gottfried Leibniz, XVII./XVIII. st.)
- „*Musica*... znači ponajprije umjetnost tonova, ona je znanost o lijepom pjevanju, sviranju i skladanju.“ (Johann Gottfried Walther, XVII./XVIII. st.)
- „... *Musica* je znanost i umijeće kako pametno složiti vješte i ugodne zvukove, ispravno ih poredati i ugodno ih izvesti, tako da njihovi zvuci oplemene Božju slavu i sve vrline.“ (Johann Mattheson, XVII./XVIII. st.)
- „Glazba. Tom... riječju danas se označava umijeće izražavanja osjećaja tonovima.“ (Heinrich Christoph Koch, XVIII./XIX. st.)
- „*Glazba je žena*. Priroda žene je *ljubav*: No ta ljubav *prima*, a u primanju nezadrživo *daje*.“ (Richard Wagner, XIX. st.)
- „*Forme pokrenute zvučanjem* jedini su sadržaj i predmet glazbe.“ (Eduard Hanslick, XIX./XX. st.)
- „... Glazba je jezik. Na tom jeziku čovjek želi izraziti misli; ali ne misli koje se mogu pretvoriti u pojmove, nego glazbene misli.“ (Anton Webern, XIX./XX. st.)
- „... Glazba je sloboda, vremenski određen zvuk - znak - pismo, trag nezamislive punoće oblika, bojenje i oblikovanje vremena, osjetilni izraz energije, odraz i prokletstvo života, no pritom i suprotnost, protuskica... .“ (Wolfgang Rihm, XX./XXI. st.)

---

⁴ U članku je naveden samo dio definicija glazbe iz Eggebrechtovog pregleda.

Polazeći od navedenih definicija Eggebrecht (Dahlhaus i Eggebrecht, 2009) smatra kako glazbu, promatrajući prvenstveno europsku glazbu i njezin povijesni razvoj i smisao, karakterizira „nepregledno bogatstvo izražaja i nijansi tako da je glazba ... do u najfinije detalje sposobna izraziti, odraziti i suoblikovati povijest ljudi, društva, kulture“ (Dahlhaus i Eggebrecht, 2009, str. 26).

Uz pretpostavku kako se citirani pogledi mogu smatrati svojevrsnim definicijama glazbe koje, kao i sama glazba, odražavaju vrijeme i kontekst u kojem su nastale, u tim je definicijama vidljiv pomak od logičko-matematičkog prema emotivnom, pomak od strože uređenosti i jasnoće prema slobodnijem (manje uređenom) i apstraktnijem. Eggebrecht ističe tri bitne konstantne odrednice europskog pojma glazbe: emociju, *mathesis* i vrijeme - „pri čemu bi izabrane riječi trebale biti manje važne od onoga što se njima misli“ (Dahlhaus i Eggebrecht, 2009, str. 100). Prvu konstantu predstavlja, dakle, emocija u glazbi kao poticaj afektivnim reakcijama na glazbu i stvaranju sustava glazbenih vrijednosti i stavova o glazbi (Brđanović, 2016a). Razum (*mathesis*), druga konstanta, podrazumijeva opće znanje, povijesno znanje, glazbeno znanje i glazbeno mišljenje kao neophodno sredstvo za uspostavljanje reda u glazbi (Dahlhaus i Eggebrecht, 2009). Vrijeme (praksa), kao treća odrednica glazbe, jest prostor u kojem glazba nastaje i živi - počinje, traje i prestaje. S vremenom ona pada u zaborav ili ponovljena stvara iluziju vlastitog svevremenskog postojanja postajući dio pojedinačnog ili kolektivnog pamćenja.

Poput glazbe i glazbeno obrazovanje dobiva smisao tek u svojoj sveukupnosti. Dakle, jedino se obrazovanje usmjereno prema svim bitnim glazbenim odrednicama - razvoju sustava glazbenih vrijednosti i kritičkih estetskih glazbenih stavova, usvajanju glazbenog znanja i omogućavanju praktičnih glazbenih iskustava - može smatrati glazbenim obrazovanjem. Naravno, očekivane glazbene ishode uvijek je potrebno prilagoditi uzrastu i ciljevima pojedine razine i vrste obrazovanja. Dostupnost glazbeno obrazovnih sadržaja⁵ pravo je svakog djeteta (United Nations, 1948; United Nations, 1989), a kako bi se to pravo efikasno ostvarivalo, važna je iskrena društvena podrška, podizanje ugleda predmeta, potrebno je osigurati dovoljan broj obučanih nastavnika i optimalne uvjete rada te, u hrvatskom kontekstu, povećati broj sati obavezne tjedne nastave glazbe, organizirati sustavno praćenje i poticanje glazbene darovitosti, kao i kvalitetnu znanstveno-istraživačku potporu.

---

⁵ Naglasak je ovdje usmjeren nastavi glazbe u općeobrazovnoj osnovnoj školi jer ju pohađaju svi učenici i jer je ona za većinu jedini sustavni oblik glazbenog obrazovanja u koji su uključeni tijekom svog školovanja.

Treba napomenuti kako smisao općeg glazbenog obrazovanja nije u osposobljavanju svih učenika za buduće profesionalno bavljenje glazbom. Međutim, ono se ne može svesti ni na puko površno informiranje o glazbi, na svojevrsan obrazovni kič. Informiranje treba prepustiti informativnim medijima, kojima je to i posao, a u školi treba omogućiti kvalitetno obrazovanje.

Da je u sustav glazbenog obrazovanja koji razvija složenije glazbene kompetencije moguće uključiti veliki broj djece, pokazuje primjer Finske (oko 5 400 000 stanovnika), gdje umjetničke glazbene škole (udruga finških glazbenih škola okuplja 90 škola i 10 konzervatorija) pohađa oko 60 000 učenika, a poučava ih oko 3500 nastavnika. Lokalna vlast organizira te, putem državnih transfera koji se baziraju na broju stanovnika pojedine regije, financira osnovno glazbeno obrazovanje. Na temelju broja ostvarenih nastavnih sati, glazbeno-obrazovne ustanove mogu dobiti i državne dotacije. Državne potpore pokrivaju 48%, lokalne 32%, a školarine 20% godišnjih izdataka ovih glazbenih institucija. Prosječna semestralna participacija učenika iznosi 400 eura (Ministry of Education and Culture of the Republic of Finland, 2016; The Association of Finnish Music Schools, 2016). U Finskoj, naravno, uz navedene, postoje i različite privatne glazbene škole u kojima se plaća puni iznos cijene školovanja (Music in Australia, 2014).

Kako bi se i hrvatsko predtercijarno glazbeno obrazovanje kvalitetno usustavilo i podiglo na višu razinu, buduće obrazovne promjene, pogotovo u nižim razredima opće osnovne škole, trebaju težiti sadržajima primjerenim dječjem uzrastu i razvojnom trenutku. Nastava glazbe u takvoj školi ima značajan prostor. Svima koji pokažu interes trebala bi biti dostupna i specifična, obogaćena glazbena nastava, gdje bi se glazbeno darovitiji učenici identificirali i upućivali u glazbene škole. Izrazito glazbeno darovitoj djeci, prepoznatoj u glazbenim školama, trebalo bi zatim omogućiti školovanje u posebnoj školi za takvu djecu (Brđanović, 2015a).

Obrazovanje glazbom

Osim glazbenim obrazovanjem, obrazovni odnos glazbe i škole uspostavlja se putem obrazovanja glazbom i obrazovanja uz glazbu. Premda se potonje može promatrati i kao zasebno područje, ovaj ga rad smatra specifičnim dijelom, svojevrsnom potkategorijom cjelovitog područja - obrazovanja glazbom.

Obrazovanje glazbom - hotimično i/ili slučajno - ostvaruje se uslijed multi-disciplinarnog karaktera glazbe kada se paralelno s razvojem glazbenih kompetencija i stjecanjem glazbenog iskustva razvijaju različite neglazbene kompetencije „za koje se može reći da su nastale kao potreba i kao rezultat glazbene aktivnosti u područjima koja nisu strogo glazbena, ali su s glazbom povezana“ (Brđanović, 2016a, str. 8).

Tako, primjerice, učenje sviranja glazbenog instrumenta u glazbenim školama, pored glazbeno-reproduktivnih i kreativnih mogućnosti, „razvija radne navike te pokazuje kako kontinuirano vježbanje i rad donose rezultate i zadovoljstvo“ (Brđanović, 2015a, str. 662). Samostalnim javnim sviračkim nastupima dodatno se stječe iskustvo, samopouzdanje, sposobnost snalaženja u neočekivanim situacijama i vještina javnog prezentiranja vlastitih postignuća. Aktivno bavljenje glazbom pomaže i kognitivnom razvoju, o čemu svjedoči istraživanje Atanasov Piljek i Topolovca (2013). Dobiveni rezultati na uzorku od 125 učenika drugog i trećeg razreda zagrebačkih osnovnih škola pokazali su da „kontinuirano bavljenje glazbom pozitivno utječe na kognitivni aspekt ličnosti - pamćenje“ (Atanasov Piljek i Topolovac, 2013, str. 23).

Izvanastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama: zbor, individualno i skupno sviranje, slušaonica glazbe, komponiranje, folklor i različiti glazbeni projekti (Vidulin-Orbanić, 2008) nastavak su i dopuna obavezne nastave glazbe. Dodana obrazovna vrijednost ovih aktivnosti, pogotovo kada se odvijaju u grupi, jest uključenost i socijalizacija, navikavanje na timski rad, doživljaj uspjeha i neuspjeha kao realnih životnih iskustava te razvoj spoznaje „o važnosti kvalitete u glazbi“, što „kao rezultat ima težnju kvaliteti i na ostalim područjima“ (Brđanović, 2015a, str. 663).

Jedan od načina obrazovanja glazbom uključivanje je (integriranje) glazbenih sadržaja u sadržaje drugih predmeta. Eisner (2002) navodi primjer povijesti, gdje umjetnosti, među njima i glazbena, mogu biti odlična dopuna standardnoj nastavi. Pojedino povijesno razdoblje lakše je predočiti i razumjeti slušanjem ili čak izvođenjem glazbe nastale u tom vremenu. Time se postiže puno širi pogled od onoga koji učeniku pružaju pisani nastavni materijali i nastavnikovo predavanje.

Obrazovanje uz glazbu ostvaruje se pak upotrebom glazbe tijekom poučavanja različitih neglazbenih predmeta, pri čemu ona ne mora biti u direktnoj vezi sa sadržajem tih predmeta. Glazbu, odnosno slušanje glazbe, moguće je u razredu koristiti kao pomoćno nastavno sredstvo za razne namjene: za lakše učenje, točnije pamćenje, dužu koncentraciju, bolju disciplinu, za opuštanje i motivaciju učenika (Jackson, 2009).

Razmotri li se, primjerice, učinak glazbe na učenje, istraživanje Jackson (2009) na uzorku 5000 učenika te praksa koja je uslijedila temeljem dobivenih nalaza, pokazuju da slušanje glazbe za vrijeme učenja podiže njegovu efikasnost. Jackson (2009, str. 4) smatra kako „određene vrste glazbe⁶ potiču stanje prijemčivosti, koje općenito poboljšava kognitivnu obradu“ i memoriranje željenih sadržaja.

---

⁶ U *Maloj knjizi glazbe za učionicu* autorica Nina Jackson prilaže detaljne popise preporučenih skladbi za slušanje u različitim obrazovnim situacijama.

Eisnerova (2002) opažanja specifičnih obrazovnih mogućnosti umjetnosti autor ovog rada često prenosi i ponavlja (Brđanović, 2013; Brđanović, 2016a) u želji da se i u hrvatskom kontekstu te spoznaje prepoznaju, prihvate i primijene. Zato i na kraju ovog odlomka valja podsjetiti da je umjetnost primjeren odgovor na suvremene kurikulumske težnje razvoju kreativnosti i prilagodljivosti učenika. Ona „...vježba prosuđivanje, razvija različite poglede i interpretacije putem traženja različitih rješenja problema, razvija fleksibilnost, uči da male razlike mogu imati velike učinke, traži razvoj i korištenje različitih sposobnosti te omogućava doživljaj opsežnih i raznolikih iskustava na način koji ne može pružiti ni jedan drugi izvor“ (Brđanović, 2015b, str. 284). Stoga joj u školi treba dati više mjesta.

Višestruke inteligencije i glazba

Iako to nije bila osnovna namjera teorije višestrukih inteligencija američkog razvojnog psihologa Howarda Gardnera, njezino je publiciranje 1983. godine snažno potaknulo i promišljanje obrazovnih ciljeva i postupaka u školi. Suprotstavljajući se prevladavajućoj paradigmi testiranja te preferiranja logičkih i jezičnih sposobnosti u određivanju čovjekove inteligencije kao jedne jedinstvene rođenjem zadane vrijednosti, teorija je ponudila širi pogled i poticaj uvažavanju svih ostalih inteligencija upozoravajući na njihovu različitu funkciju s obzirom na kulturu u okviru koje se ostvaruju (Gardner, 2010). Početnom popisu sedam inteligencija - jezičnoj, glazbenoj, prostornoj, tjelesno-kinestetičkoj, logičko-matematičkoj, intrapersonalnoj i interpersonalnoj, Gardner kasnije dodaje naturalističku inteligenciju, a uzima u obzir i mogućnost postojanja devete, duhovno-egzistencijalističke inteligencije. No, prema Gardneru (2006, str. 56), ta je inteligencija još „na čekanju“, pa tako model trenutno ima osam (Official Authoritative Site of Multiple Intelligences, 2016), ili kako Gardner (2006, str. 56) u šali kaže, „8½ inteligencija“. Pojedini su autori duhovno-egzistencijalističku inteligenciju uvrstili u popis višestrukih inteligencija (Kaur i Chhikara, 2008; Tirri i Nokelainen, 2008; Radoš, 2010; Brđanović, 2016b) premda to Gardner nije učinio. Time je stvorena određena zabuna, pa valja naglasiti kako Gardnerov model sadrži osam, a ne devet inteligencija.

Glazbena inteligencija, interes ovog rada, omogućava pojedincu opažanje, razlikovanje, razumijevanje, organiziranje, oblikovanje, pamćenje, stvaranje i izvođenje glazbe, a na odgovarajući ju način pri tome podupiru sve ostale inteligencije. S pedagoško-psihološkog aspekta logičnom se čini i obrnuta postavka, o kojoj govori i Gardner (2006), kako su glazbena znanja i vještine od značajne pomoći kod različitih mentalnih konstrukcija, organizacija i prezentacija jer se mnoge od njih temelje na principima koji svoj ekvivalent imaju u glazbenim konstrukcijama.

Pogledaju li se na trenutak i aktualne psihološko-neurološke spoznaje o učincima glazbe na čovjeka, istraživanja na području kognitivne neuroznanosti pokazuju da kod osoba koje se bave glazbom postoje strukturne promjene u mozgu - primjerice povećan broj i veća gustoća sinapsi (Levitin, 2016). Levitin (2016, str. 217) ističe kako još nije dokazano da te promjene utječu na poboljšanje sposobnosti na drugim područjima, ali je „pokazano da slušanje glazbe i glazbena terapija pomažu ljudima da prevladaju veliki niz psiholoških i fizičkih problema“, na tragu čega su i ranije navedeni nalazi Jackson (2009) - pa kada se raspravlja o mogućnostima glazbe u školi, i to treba imati na umu.

U obrazovnoj praksi koja polazi od teorije višestrukih inteligencija važno je izbjeći zamku izdvajanja važnijih i manje važnih inteligencija, odnosno obrazovnih područja, u kojoj se nalazi trenutno dominantna obrazovna paradigma. Umjesto toga potrebno je definirati prikladan način razvoja svih dječjih sposobnosti te uzeti u obzir i vrstu inteligencije i dječje razvojne faze. Potrebno je, također, utvrditi jake strane (inteligencije, tj. sposobnosti) svakog učenika i zatim kod promatranog pojedinca težište dodatno staviti na njihov razvoj kako bi se u tom području ostvarila visoka razina kompetentnosti dostatna za kasniji život i profesiju. Putem razvijanja jakih strana potiče se ukupni razvojni proces svakog učenika jer razvoj jačih posredno pomaže i razvoju njegovih slabijih strana. Otvaranje vrata razvoju ulaskom u najveću inteligencijsku „sobu“ jest poput ulaska u prostrani stan. Najjača inteligencija u takvom imaginarnom konstrukt predstavlja ulazni prostor, dnevni boravak iz kojeg se može ući u sve ostale prostorije. Zbog značenja, bliskosti i uloge u svakodnevnom životu mladih (Brđanović, 2014), putem glazbenih aktivnosti i glazbene inteligencije, glazba u velikom broju slučajeva može biti efikasan razvojni ključ (Education Through Music, 2016).

Primjer obrazovanja organiziranog prema principima teorije višestrukih inteligencija američke su A+ škole. Odmaknuvši se od uobičajenih oblika nastave, one su umjetničke sadržaje - glazbu, ples, glumu, vizualne umjetnosti i kreativno pisanje, integrirale u sve nastavne predmete (The President's Committee on the Arts and the Humanities, 2011). Kurikulum ovih škola temelji se na:

- ✦ „integraciji umjetnosti u nastavu - povezivanjem umjetničkih i neumjetničkih sadržaja s ciljem kreiranja praktičnih, iskustvenih, povezanih i smislenih načina učenja,
- ✦ obrazovanju putem umjetnosti - razvijanjem razumijevanja i poznavanja elemenata, principa, povijesti, postupaka i rada u svim umjetničkim formama,
- ✦ izloženosti umjetnosti - omogućavanjem učenicima i nastavnicima stjecanje iskustva u umjetničkom radu, izvedbi i profesiji, u školi i u zajednici“ (North Carolina Department of Natural and Cultural Resources, 2016; Brđanović, 2016b, str. 127).

Izveštaj Predsjedničkog odbora za umjetnost i humanističke znanosti⁷ potvrđuje kako A+ škole u potpunosti ispunjavaju svoj zadatak (The President's Committee on the Arts and the Humanities, 2011). Njihova su postignuća iznad okružnih i državnih prosjeka te se i dalje konstantno poboljšavaju pa učenici, primjerice, postižu jednake ili bolje rezultate u matematici i čitanju u usporedbi s učenicima prominentnijih škola koje rade prema standardnom kurikulumu (The President's Committee on the Arts and the Humanities, 2011; Oklahoma A+ Schools, 2016).

Zaključak

Današnje obrazovanje odraz je aktualnih društveno-političkih i gospodarskih kretanja zbog čega su i njegovi prioriteti usklađeni s prevladavajućim kapitalističkim načinom razmišljanja. Važnim se smatraju samo akademske kompetencije: jezične, matematičke i prirodoslovne, dok se ostale većinom zanemaruju. Istovremeno, rezultati različitih testova glavno su mjerilo znanja i pokazatelj obrazovnog uspjeha. Humanistički pristup, odnosno pristup razvoja čovjeka (Armstrong, 2008) i svih njegovih potencijala uz istodobno poticanje specifičnosti i interesa pojedinca - rijetka je obrazovna iznimka. O tome u predgovoru knjizi Thomasa Armstronga *Najbolje škole* američki psiholog David Elkind (Armstrong, 2008, str. 8) piše sljedeće: „...ono što radimo u školama nema ništa zajedničko s onim što poznajemo kao djelotvornu pedagogiju usmjerenu na djecu. Naprotiv, ono što radimo u našim javnim školama umnogome je određeno društvenim, političkim, gospodarskim i kulturnim razmatranjima. Pravi dječji interesi previše se često zanemaruju“.

U takvom obrazovnom sustavu umjetnički predmeti, među njima i glazba, nisu na cijeni. Ipak, znanstvene spoznaje i rezultati iz prakse upućuju na potrebu novog promišljanja uloge glazbe i nastave glazbe u školi. Glazba je mladima bliska i privlači njihovu pažnju pa se pokazuje kako je uz pomoć glazbe - razvojem glazbenih kompetencija, integriranjem glazbe u nastavu neglazbenih predmeta ili korištenjem glazbe kao pomoćnog sredstva u nastavi - moguće doprijeti do velikog broja učenika, pobuditi njihov interes za školom te poduprijeti učenje i razvoj brojnih drugih, neglazbenih kompetencija.

Budućoj su školi, čemu trebaju težiti i aktualne reforme hrvatskog obrazovnog sustava, potrebni različiti kvalitetni, učeniku usmjereni, ravnopravno dostupni sadržaji, među kojima i glazbeni, te mogućnost izbora - sukladno društvenim potrebama, ali i sposobnostima te sklonostima učenika. U tom je kontekstu glazbeno obrazovanje i obrazovanje glazbom područje prepuno prilika otvoreno prema razvoju i primjeni inovativnih obrazovnih ideja i inicijativa.

---

⁷ Odbor djeluje kao savjetodavno tijelo predsjednika SAD-a i američkih federalnih agencija za kulturu.

Literatura

- Aristotel (1992). *Politika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Armstrong, T. (2008). *Najbolje škole*. Educa: Zagreb.
- Atanasov Piljek, D. i Topolovac, I. (2013). Suvremeni interaktivni aspekti nastave glazbe u procesu učenja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15 (Sp.Ed.1), 9-23.
- Attali, J. (1983). *Buka*. Beograd: Vuk Karadžić.
- Berković, Z. (2013). *O glazbi*. B. Perić Kempf (ur.), Zagreb: Mala zvona.
- Brđanović, D. (2013). Glazba u 21. stoljeću - između okolice i kiča. *Nova prisutnost*, 11 (1), 89-100.
- Brđanović, D. (2014). Glazbene preferencije učenika srednje glazbene škole. *Napredak*, 155 (1-2), 47-64.
- Brđanović, D. (2015a). Glazbena darovitost i obrazovni sustav. *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 64 (4), 661-678.
- Brđanović, D. (2015b). Devetogodišnja osnovna škola - prilika za novu kvalitetu obaveznog glazbenog obrazovanja. U: M. Huzjak, D. Atanasov Piljek i T. Jurkić Sviben (ur.), *Zbornik radova III. simpozija Međunarodne znanstvene konferencije Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Opatija) „Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja“* (str. 282-292). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Brđanović, D. (2016a). *Glazbene sposobnosti, osobine ličnosti i obilježja okoline kao prognostički pokazatelji razvoja glazbene kompetencije*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Brđanović, D. (2016b). Uloga glazbe i glazbene inteligencije u školi u kontekstu teorije višestrukih inteligencija. U: B. Jerković i T. Škojo (ur.), *Zbornik radova 1. Međunarodnog znanstvenog i umjetničkog simpozija o pedagogiji u umjetnosti: Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja* (str. 120-131). Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Dahlhaus, C. i Eggebrecht, H. H. (2009). *Što je glazba?* Zagreb: HDGT.
- Donà, M. (2008). *Filozofija muzike*. Beograd: Geopoetika.
- Državni zavod za statistiku (2016a). *Priopćenje broj 8.1.8. Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, početak ped. g. 2015./2016.* Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na <http://www.dzs.hr/>. Pristupljeno: 20.11.2016.
- Državni zavod za statistiku (2016b). *Priopćenje broj 8.1.2. Osnovne škole, kraj šk. g. 2014./2015. i početak šk. g. 2015./2016.* Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na <http://www.dzs.hr/>. Pristupljeno: 20.11.2016.
- Državni zavod za statistiku (2016c). *Priopćenje broj 8.1.3. Srednje škole, kraj šk. g. 2014./2015. i početak šk. g. 2015./2016.* Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na <http://www.dzs.hr/>. Pristupljeno: 20.11.2016.
- Education Through Music (2016). Dostupno na <http://etmonline.org/#>. Pristupljeno: 24.09.2016.
- Eisner, E. W. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. New Haven & London: Yale University Press.
- Fell, J. (2015). *New Statesman*. Dostupno na <http://www.newstatesman.com/culture/music-theatre/2015/09/why-music-education-britain-so-poor>. Pristupljeno: 23.10.2016.
- Gardner, H. (2006). *Promijeniti mišljenje*. Zagreb: Algoritam.

- Gardner, H. (2010). *Razsežnosti uma, teorija o već inteligencah*. Ljubljana: Tangram.
- Jackson, N. (2009). *Mala knjiga glazbe za učionicu*. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
- Kaur, G. i Chhikara, S. (2008). Assessment of Multiple Intelligence among Young Adolescents. *Journal of Human Ecology*, 23 (1), 7-11.
- Levitin, D. (2016). *Mozak i muzika*. Zagreb: Vuković & Runjić.
- Matoš, N. (2011). Koncept skrivenoga kurikuluma s osvrtom na glazbeno obrazovanje. *Tonovi*, 58, 92-112.
- Ministry of Education and Culture of the Republic of Finland (2016). *Music and art education in Finland*. Dostupno na http://minedu.fi/OPM/Koulutus/perusopetus/taiteen_perusopetus/?lang=en. Pristupljeno: 01.12.2016.
- Music in Australia (2014). *Primary School Music Education in Finland*. Dostupno na http://musicinaustralia.org.au/index.php?title=Primary_School_Music_Education_in_Finland. Pristupljeno: 03.11.2016.
- North Carolina Department of Natural and Cultural Resources (2016). *A+ Schools Program of the North Carolina Arts Council*. Dostupno na <http://www.aplus-schools.ncdcr.gov/research-results/arts-school-reform>. Pristupljeno: 13.12.2016.
- Official Authoritative Site of Multiple IntelligenceS (2016). Dostupno na <http://multipleintelligencesoasis.org/>. Pristupljeno: 12.12.2016.
- Oklahoma A+ Schools (2016). *Oklahoma A+ Schools: engaging curious minds*. Dostupno na <http://www.okaplus.org/okaresearch>. Pristupljeno: 12.12.2016.
- Pavičić Vukičević, J. (2013). Uloga implicitne teorije nastavnika u skrivenom kurikulumu suvremene škole. *Pedagogijska istraživanja*, 10 (1), 119-133.
- Platon (2004). *Država*. Zagreb: Naklada Jurčić d.o.o.
- Radoš, K. (2010). *Psihologija muzike*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Rojko, P. (2009). Obrazovanje učitelja glazbe u svjetlu današnjih i budućih promjena u glazbenom obrazovanju. *Tonovi*, 54, 39-48.
- Rojko, P. (2012). „Izvođenje glazbe i glazbeno pismo“ u programu nastave glazbe u osnovnoj školi - što je to zapravo? *Tonovi*, 60, 58-72.
- Središnji državni portal (2016). e-Savjetovanja. Dostupno na <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/Dashboard>. Pristupljeno: 16.11.2016.
- The Association of Finnish Music Schools (2016). Dostupno na <http://www.musicedu.fi/en/home>. Pristupljeno: 30.09.2016.
- The President's Committee on the Arts and the Humanities (2011). *Re-Investing in Arts Education: Winning America's Future Through Creative Schools*. Summary and Recommendations of the President's Committee on the Arts and the Humanities. Dostupno na <http://www.pcah.gov/publications>. Pristupljeno: 11.12.2016.
- Tirri, K. i Nokelainen, P. (2008). Identification of multiple intelligences with the Multiple Intelligence Profiling Questionnaire III. *Psychology Science Quarterly*, 50 (2), 206-221.
- United Nations (1948). *The Universal Declaration of Human Rights*. Dostupno na <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>. Pristupljeno: 26.01.2017.
- United Nations (1989). *Convention on the Rights of the Child*. Dostupno na <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>. Pristupljeno: 26.01.2017.

Vidulin-Orbanić, S. (2008). Poticanje individualnog razvoja učenika izvannastavnim glazbenim aktivnostima. *Tonovi*, 52, 85-91.

MUSIC EDUCATION AND EDUCATION THROUGH MUSIC - UNTAPPED EDUCATIONAL POTENTIAL

Summary:

This paper discusses the need for recognition, understanding and use of educational opportunities of music in schools. Based on the idea that, concerning the educational potential of music, two types of potential should be distinguished: musical, which is achieved as a direct result of musical activities, and non-musical i.e. indirect which is, due to the multidisciplinary nature of music, achieved in a variety of non-musical areas associated with some musical activity and its social purpose - it is reasonable to conclude that music and playing music can have an important role in child development and thus in everyday educational practice. Although the area of music and musical intelligence at school deserves equal treatment as other types of intelligence: linguistic, logical-mathematical, spatial, bodily-kinesthetic, intrapersonal, interpersonal and naturalist intelligence as well as their corresponding areas, in many educational systems, including the Croatian, they are (music and musical intelligence) apparently ignored. This article emphasizes the importance of musical development of students with regard to the constant dynamic interaction of musical intelligence (ability) with other types of intelligence (abilities), as seen in Howard Gardner's model of multiple intelligences. Musical knowledge and skills help significantly in a variety of mental constructs, organizations, and presentations because many of them are based on the principles that have their equivalent in musical structures. With the aim of creating curricular and competence standards of the European school of the 21st century, future changes in the Croatian educational system should offer a variety of quality, equally available educational contents and provide choices, in accordance with social needs, as well as the abilities and preferences of students. This certainly implies the availability of high quality musical and musical-educational contents and the opportunity for full musical development to everyone who wishes so.

Key words: children's development through music, musical competence, music education, educational paradigm change, multiple intelligences

